

Amerikából jelentem LXIII. - New York City, a REND-es metropolisz

2010 november 09. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Miért vannak New Yorkban számozott utcanevek? Érdekelt mindig ez a felvetés, utánanéztem. Manhattan-en kívül járva, -New York állam területén legalábbis- nem talákoztam másik településsel, ahol a sorszámos megoldást használták volna.

Az köztudott, hogy Manhattan-ben a számok mellett vannak személynevekkel, különböző? köznevekkel ellátott utcák is. Valamennyi híres, akár filmekb?l, a hírekb?l, divatmagazinok oldalairól. Madison Avenue, Park Avenue, Broadway, Times Square, Lexington Avenue, Houston Street, Fulton Street-Robert Fulton után, Bleecker Street-Anthony Bleecker után, Astor Place-John Jacob Astor után elnevezve. A Jackson Street-et pedig Andrew Jackson-ról, Amerika 7. elnökér?l nevezték el.

A sorszámozott sugárutak, utcák ötletére azonban a pontos indokot nem tudtam, de valahol biztos voltam benne, hogy a válasz egészen logikus lesz. Abból a tényb?l indultam ki, hogy a 5th Avenue 'mióta világ a világ' 5th Avenue volt, vagyis jóval azelőtt kapta a nevét, hogy a hírességet elfogytak volna. Visszalapoztam a történelemben, egészen New York b?vítésének tervéig és arra megállapításra jutottam, hogy nemhogy az ötlettelenség vezérelte volna az alapító atyákat, de egy sokkal zseniálisabb, antik elgondolás.

]]>

New York város építészeti alapterve, az úgynevezett **Commissioners' Plan 1811**, történészek szerint a legnagyobb szabású, ezáltal talán a legmerészebb és legutópisztikusabb a rácsszerkezet? várostervek között. A tervet a maga korában rengetegen kritizálták monotonitása és merevsége miatt, különösen a középkori városok zegzugos, szabálytalan utcaképéhez szokott európai bevándorlók. Az újkori építészek már másképp gondolták és megállapították, hogy az 1811-es terv alkotói mintha tudták volna, hogy modern világvárost építenek. Nem meglep?, hogy sikerrel jártak, hiszen a városbiztosok az ókori görög hagyományokig nyúltak vissza, amikor a tökéletes városkép megalkotását fontolgatták. Újra bebizonyították, hogy az antik értékek az újkorban is megállják a helyüket, ha nyitottak vagyunk arra a gondolatra, hogy az ?sök alkotásait nem minden esetben szükséges új ötlettel helyettesíteni, elegend? azt a modern elvárásoknak megfelele?en 'leporolni'.

A rácsszerkezet? építkezést az ókori görög építészetben hippodamoszi tervnek hívták, mely nevét a miletosi származású építész, matematikus, meteorológus, filozófusról, *Hippodamoszról* kapta, akit a modern várostervezés atyjának tekintünk. A rácsszerkezet? építkezés nevének megfelele?en rendezi a települést. Legtöbbször hosszanti irányban párhuzamos sugárutak haladnak, rájuk mer?legesen az utcák. Ez az elrendezés nemcsak mértanilag pontos, ezáltal átlátható, de egyben véd a túlnépesedés ellen, útját állja a t?zveszek és a járványok terjedésének. Ez különösen fontos volt a középkorban. A sugárutak számozottak, egyt?l felfelé haladva, bizonyos városokban bet?jelzést kapnak, az utcák szintén számozottak, több helyen ábécé sorrendben követik egymást. A rácsszerkezetes építkezési metódu s Európában a reneszánsz idején élte újabb virágkorát. Az 1606-ban alapított német város, Mannheim volt az els? rácsszerkezetes új-európai város. Edinburgh és Glasgow követte.

Az els? amerikai települések közül sok, köztük Boston sem favorizálta a rács tervet, annak ellenére, hogy a legels? telepések által alapított New Haven Colony erre az ötletre épült. Philadelphia, Washington, D.C. a Hippodamian tervek szerint alakult. A leghíresebb és legvitatottabb elgondolás mégis New York City nevéhez f?z?dik.

Az ötletet a város tanácsa 1807-ben vetette fel, amikor szükségessé vált a város b?vítése. Arra kérte a megbízottakat, hogy olyan városképet alakítsanak, mely nemcsak a kényelmet szolgálja, de rendszerezett, áttekinthet? és alkalmas az egészséges életvezetésre. A tervez?bizottság 1811. márciusára készült el a tervekkel. A tervrajzon felvázolódtak a jelenlegi Manhattan alapjai. 12 észak-déli irányú, a Hudson folyóval párhuzamosan futó, 30 méter széles sugárút, melyek számozása az East Rivert?l kezd?dik emelked?en. 155, ezekre mer?leges, egyenként 18 méter széles utca, melyek számozása déli irányból emelkedik, jobb oldalon a páratlan, bal oldalon a páros házszámokkal.

A Manhattan déli részén található eredeti városrész változatlanul maradt, határvonalát, a nevében is falat jelent? Wall Street jelzi. A középvonalban a **5th Avenue** halad. Az utcákat ett?l keletre és nyugatra külön East és West el?taggal használják, így van E17th Street és W17th Street. A sugárutakon, -velük szöget bezárva- keresztül halad a **Broadway**. A Broadway az indiánok által használt ösvényre, a Wickquasgeck Trail-re épült, melyet a holland telepések *Breede weg*-nek, 'széles út'-nak nevezték. A Broadway megel?zve korát, teljesítette a Commissioners' Plan 1811-beli kritériumokat, észak-déli, Hudson folyót követ? irányvonalával. A ferde irányú keresztezés néhol érdekes megoldásokra sarkallta az újító szellem? építészeket. A legizgalmasabb és bizonyára legismertebb pont a Broadway és a 5th Avenue keresztez?dése, ahol a háromszög alakú ház, az úgynevezett **Flatiron**

Building (Vasaló-ház) áll.

A terv legnagyobb elnyerése az volt, hogy lehetővé tette a levegő szabad áramlását az óceán felől, az egyszerű 'kocka' házak építése pedig nem került sokba. Az évszázadok során két sugárút hozzáépítése (Madison Avenue, Lexington Avenue) vált szükségessé, valamint néhány számozott sugárutat átkereszteltek. Ennek ellenére a számozott, eredeti elnevezés továbbra is népszerűbb, így köztes megoldásként mind a két név szerepel a névtáblákon és használatban van.

A 6th Avenue, a 6. Sugárút 1945. szeptemberében kapta az **Avenue of the Americas** elnevezést **Fiorello LaGuardia** polgármester javaslatára, aki ezzel szeretné volna kifejezni az Egyesült Államok egységét az amerikai földrész országaival. A sugárút mentén, a villanyoszlopokra elhelyezték az amerikai földrész országait jelképező táblákat.

]]>

A 4th Avenue, a 4. sugárút a **Park Avenue** nevet kapta, jelezve, hogy ez az egyik 'legzöldebb' sugárút a metropoliszban. A sugárút középvezetékén ültetett növényekért a Park Avenue Alapítvány felel. Mivel öntözésük nem oldható meg automatikus rendszerrel, ezért a kevés vizet igénylő begóniákat választották. A karácsonyi időszakban fenyőfákat ültetnek a helyükre, melyeket természetesen fel is díszítenek, ünnepi hangulatot varázsolva ezzel a forgalmas útra.

A rácsszerkezetből és annak mértani pontosságából (28.9°-os dőlésszög) adódó természeti jelenség az úgynevezett **Manhattanhenge** (Stonehenge analógia) vagy más néven **Manhattan Solstice** (Manhattan napforduló). Május 28-án és július 12-én az East Side-on gyalogolva nyugat felé nézve, szembe találjuk magunkat a lemenő nappal. A West Side-on kelet felé fordulva a kanyon-szerű utcák ablakain megtört naplemente fénye vakít el minket. A két nevezett nyári dátum téli, napfelkelte megfelelője december 5. és január 8. Ez a két-két alkalom az egyetlen, amikor New York City-ben az utca szintjéről látható a napfelkelte illetve a napnyugta. Ez a különleges esemény volt a mozgatórugója a CSI: New Yorki helyszíneltől egyik epizódjának. (A dátumok évenként egy-egy napot csúszhatnak.)

]]>]]>]]>

A Commissioners' Plan 1811 annak ellenére, hogy sok támadás érte, az elmúlt évszázadok során szinte változatlan maradt. A tervezőket többen spórolással, illetve a város természeti adottságainak teljes semmibevevélével vádolták, mivel a kivitelezéshez elsimították a dombokat, elvezették a természetes vizeket. Az egyik kritikus a terv láttán így kiáltott fel: 'Ezek az urak Róma hét dombját is legyalulnák, csak hogy tervük valóra váljon!' Hamarosan azonban kiderült, hogy a rendszer nagyon is működik. A széles sugárutak vonzzák a turistákat, remek helyet biztosítanak a kiskereskedőknek és egyéb, nagyobb kereskedelmi cégeknek, pénzintézeteknek, irodaházaknak, a művészvilágnak.

Segédanyag: [Commissioners' Plan](#)

Garbutt Katalin
<http://tinkmara.freeblog.hu/>

Szerző a Flag Polgári Műhely tagja

[Tweet](#)

Raffay Ernő ajánlásával
Kortörténeti dokumentumgyűjtemény,
készült jelképesen **1919** sorszámozott példányban

Hangoskönyv CD melléklettel

MAGYAR MŰVELŐSÉG
KÖNYVTÁRA

Ajánló